Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

Орта кюн, 2014 жылны 14-чю августу
№ 162 (19583)

Багъасы 10 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ · ВРЕМЯ · ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

«Къабарты-Малкъар Республиканы физкультурасыны бла спортуну сыйлы къуллукъчусу» деген ат атауну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

УКАЗЫ

Республиканы физкультурасын бла спортун айнытыугъа, ёсюп келген тёлюню юйретиуге уллу къыйын салгъанлары эмда кёп жылланы ахшы ишлегенлери ючюн «Къабарты-Малкъар Республиканы физкультурасыны бла спортуну сыйлы къуллукъчусу» деген ат атаргъа.

ЗЕНИН Сергей Александровичге - Къабарты-Малкъар Республиканы «Шёндюгю пятиборьеден бла ат спортдан энчи сабий-жаш тёлю спорт школ» къырал казна учреждениясыны шёндюгю пятиборьеден тренерине-преподавателине

ИНГУШЕВ Черим Хажпаговичге - бийик профессионал билим берген «Х.М.Бербеков атлы Къабарты-Малкъар къырал университет» федеральный къырал бюджет билим бериу учреждениясыны физкультураны бла спортну теория эм методика мурдорларыны кафедрасыны доцентине

КАНУКОЕВ Адам Шамиловичге - Чегем муниципал районну сабийлеге къошакъ билим берген «Олимпиада резервни энчи сабий-жаш тёлю спорт школу» муниципал казна билим бериу учреждениясыны эркин тутушуудан тренерине-преподавателине

ЧЕЧЕНЛАНЫ Зеидни жашы Арсеннге – Къабарты-Малкъар Республиканы Элбрус муниципал районуну сабийлеге къошакъ билим берген «Олимпиада резервни энчи сабий-жаш тёлю спорт школу» муниципал казна учреждениясыны директоруна.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны къуллугъун болжаллы халда толтургъан **Ю.КОКОВ**
Нальчик шахар, 2014 жылда 11-чи августда, №165-УГ

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

БУЙРУГЪУ

1.Къабарты-Малкъар Республикада право низамны жалчытыу жаны бла дайым да ишлеп тургъан координация кенгешни «Къабарты-Малкъар Республикада право низам не халда болгъаныны эмда 2014-2015 жыллагъа борчланы юслеринден» оноуун къабыл кёрюрге.

2.Бу буйрукъ анга къол салыннган кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны къуллугъун болжаллы халда толтургъан **Ю.КОКОВ**
Нальчик шахар, 2014 жылда 6-чы августда, №87-РГ

Къабарты-Малкъар Республикада право низамны жалчытыу жаны бла дайым да ишлеп тургъан координация кенгешни оноуу 2-чи бетде басмаланады.

МАШУК-2014

«Кесини ниетин жашауда бардырыуну сынауу хар жаш адамгъа багъалыды»

РФ-ни Правительствосуну Председатели Дмитрий Медведев Север Кавказны жаш тёлюсюню «Машук-2014» форумуна келгенди. Ол мында экинчи кере болгъанды. Бу жол Россей Федерацияны Север Кавказны ишлери жаны бла министри Лев Кузнецов, билим бериу эм илму министри Дмитрий Ливанов, жаш тёлюню ишлери жаны бла федеральный агентствону оноучусу Сергей Поспелов, Ставрополь крайны губернаторуну къуллугъун болжаллы халда толтургъан Владимир Владимиров эм РФ-ни Президентини СКФО-да толу эркинликли келечиси Михаил Ведерников бла бирге форумну иши бла шагъырейленнгенди эм аны баш магъаналы майданларында болгъанды.

Премьер-министрге «Машукну» штабын эм билим бериу программаны дирекциясын кёргюзтгендиле. Ол «Хорламны Байрагъы» проектни майданында да болгъанды, делегацияланы миллет арбазларыны энчиликлерин кёргюзтген чатырларына къарагъанды.«Жаш тёлю проектлени конкурсу» деген майданда уа эксперт усталыгъын кёргюзтгенди эм аладан бири «Информация технологияла» номинациягъа келишгенин айтханды. «Россейни картасы» объектге къарап, Санкт-Петербургну бла Ленинград областьны композициясын кёргюзтюлгенин айтханды. Дмитрий Медведев Къырым жарым айрыкамны картасы суратланнган арт-майданда ол «Къырым бизникиди!» деген жазыу къойгъанды.

Экскурсиядан сора премьер-министр форумгъа къатышханла бла тюбешгенди. Украинада болумну юсюнден сёз ачыкъ баргъанды. Къыралда уруш башланып, кёп къачхынчы Россейни жерине келгенди.

Форумчула Дмитрий Медведевге урушдан Россейни жерине къачып келген украинлы гражданла бизни школлада эм бийик окъуу юйледе билимлерин андан ары ёсдюрюрге онг табарыкъмыдыла, деп да соргъандыла. Правительствону Председатели айтханнга кёре, чекден ётген украинлылыланы арасында 16 минг школчу, школгъа жюрюмеген жыл санда 17 минг сабий эм 3 минг да абитуриент бла студент бардыла. Ала барысы да, дегенди ол, сабий садлада орун табарыкъдыла, школлада, бийик окъуу юйледе билим аллыкъдыла. Энди окъургъа кирирге мурат этгенле тынчыракъ экзамен берликдиле. Дмитрий Медведев: «Биз бир кишини да сансыз этип къоярыкъ тюйюлбюз»,- дегенинде, жыйылгъанла къарс ургъандыла.

Дагъыстандан келген делегат тыш къыралллы санкцияланы эм алагъа жууап халда Россейге аш-азыкъ продукцияланы келтирмеуню ахыры не бла бошалыргъа боллугъун соргъанды. «Биз не тюрлю санкциядан да къоркъмайбыз»,-дегенди Правительствону башчысы. Ызы бла уа кесибизни производствобузну айнытыу бюгюнлюкде бек магъаналы къырал борчду.

Россейни аш-азыкъ къоркъуусузлугъун кючлеуню баш мадарларына министрлени кабинетини оноучусу ата журтлу агропромышленность комплексге болушууда эм аны айнытыуну къошакъ мадарларында кёреди. Аны бла байламлы ол Север Кавказда эл мюлкню айнытыуну онгларына уллу багъа бичгенди.

Тюбешиуге къатышхан къызладан бирлери Сочиде Паралимпиада оюнлада россейли жыйымдыкъ команданы айтхылыкъ хорламлары россейли гражданланы саулукъ сакълауда онглары уллу болгъанларын ачыкъ кёргюзтгенлерин белгилегенди. Адамла кеслерини хунерликлерин къыралны кючлеуде хайырланыргъа сюедиле, деп къошханды ол, аны ючюн керекди къошакъ ишчи жерле къураргъа.

Дмитрий Медведев айтханнга кёре, федерал власть къыяулу адамланы иш бла жалчытыуну борчун толу ангылайды. Аны ючюн деп къырал программа жарашдырылгъанды эм жашауда бардырылады. Анда бек алгъа ишчи жерле къураргъа эм къыяулуланы ишге аллыкъ иш бериучюле бла сёз тауусулгъанды.

Дмитрий Медведевге Север Кавказда жаш тёлю форумну ниетлерини жашауда бардырылгъанлары аны кёлюне ушагъанмыдыла, деген оюмну билирге сюйгенле да болгъандыла. «Мен бек ыразыма,-дегенди премьер-министр, - ол бек иги ниетди. Ол бир бири бла кенгешиуню, сёлешиуню сынаууду. Кесини ниетин жашауда бардырыуну сынауу хар жаш адамгъа бек багъалыды».

Тюбешиуню ахырында Дмитрий Медведев Ингушетиядан форумгъа къатышханланы тилеклери бла ала бла энчи, андан сора уа битеу «машукчула» бла суратха тюшгенди.

Премьер-министр жаш активистле бла сёлешип бошагъандан сора Ставрополь крайны губернаторуну къуллугъун болжаллы халда толтургъан Владимир Владимиров бла тюбешгенди. Ала крайны андан ары айнытыуну юсюнден ушакъ этгендиле.

«Машук-2014» север-кавказ жаш тёлю форумну пресс-службасы.

Саугъалау

«Афганлылагъа» - юбилей майдалла

РФ-ни Къорууланыу министерствосу «Афганистанда уруш бошалгъанлы 25-жыллыгъыны хурметине» юбилей майдал бла Элбрус районадан 40 интернационалистни саугъалагъанды. Аладан 30-су быйыл КъМР-ни аскер комиссариатыны Элбрус районунда бёлюмюнде алгъан эдиле майдалларын.

Ол кезиуде интернационалист аскерчиледен 10-су тюрлю-тюрлю чурумла бла ол энчи белгилерин алалмай къалгъан эдиле да, алагъа бу кюнледе Элбрус районну администрациясыны юйюнде Малкъарланы Аслан, районну военкому Чарим Хацуков эм РФ-ни МВД-сыны Элбрус районда бёлюмюню начальниги Кючмезланы Руслан бергендиле.

Малкъар улу, майдалланы бере туруп, бусагъатда жашап тургъанла Россейни намысын сакълар ючюн эрлеча къазауат этгенлени эслеринде тутадыла эм ала бла ёхтемленедиле, дегенди. «Афганлыла» да районну власть органлары аланы тюрлю-тюрлю социальный кереклерине, жарсыуларына къайгъырып тургъанлары ючюн жюрек ыразылыкъларын айтхандыла.

Алиса ТАРИМ,
Элбрус районну жер-жерли пресс-секретары.

ОКЪУУ ЖЫЛГЪА ХАЗЫРЛАНЫУ

«Педагогланы усталыкъларын кётюрюуге эмда жангы технологияланы сингдириуге аслам эс бурургъа тийишлиди»

Элбрус районну билим бериу бёлюмюнде болумну, кемчиликлени эмда тамамланырыкъ борчланы юсюнден биз районну Билим бериу управлениясыны башчысы Моллаланы Сулейман бла ушакъ этгенбиз.

- Сулейман Сафарович, билим бериу системаны айнытыуда болжалгъа салмай тамамланыргъа керек борчланы юслеринден айтсагъыз эди.

- Бек биринчиден, биз школгъа дери эмда орта билим берген системаланы жангыртыугъа, бу сфералагъа къырал стандартланы сингдириуге эс бурургъа керекбиз. Педагогланы профессионал усталыкъларын, хунерликлерин кётюрюрге да баш магъана бериледи. Сагъынылгъан борчланы тамамлаугъа къолларындан келген жаш специалистлени да къошаргъа керекди бу ишге.

- Эм гитчеледен башлайыкъ. Школгъа дери билим берген система не халдады?

- Быйыл жай каникуллагъа дери школгъа дери билим берген учреждениялагъа 1600 сабий жюрюгенди. Ол а битеу районда быллай жыл санлары болгъанланы жетмиш процентинден асламыды. Сабий садлада жер къытлыкъ жокъду. «Электронный детский сад» деген системаны хайыры бла июль айны аллына алагъа очередьде 148 сабий бар эди. Аланы хар бирине да жер табыллыкъды.

Юйретиучюлени усталыкъларын кючлендириуге да аслам эс бурулады. «Регионланы орта билим берген системаларын жангыртыу» деген федеральный проектни бардыргъан кезиуде 117 педагог тийишли курсланы ётгендиле. Быйыл бу жаны бла семинарла да болгъандыла. Жууукъ кезиуде Тырныауузда жангы курсла башланырыкъдыла.

- Федеральный билим бериу стандартла уа къалай сингдириледиле?

- Быылтыр, буруннгу жыл бла тенглешдиргенде, быллай стандартла бла окъугъанланы саны кёп къалмай 17 процентге кёбейгенди. Ол беш учреждениядa сингдирилгенди: Тырныауузда бир школда, лицейде эм гимназияда, сора Быллымны бла Кёнделенни орта мектеплеринде. Программа аланы хар биринде да къыйматлы бардырылады, жетишимле да баямдыла.

(Ахыры 2-чи бетдеди.)

Эл мюлк

Тузланнган нашалагъа бла бадыражанлагъа сурам ёсгенди

Къабарты-Малкъарда консервала чыгъарыучу заводла бадыражанланы бла татлы чибижини жарашдырып башлагъандыла. Биринчи августха ала эки миллион чакълы условный банка тузланнган помидорла бла лечо чыгъаргъандыла. «Ол а, быылтырны бу кезиуую бла тенглешдиргенде, 3,8 эм 14 кереге кёп болады», - деп билдиргендиле КъМР-ни Эл мюлк министерствосуну пресс-службасындан.

Предприятиялада нашаланы жарашдырыу да къыстау барады. Бюгюнлюкде аладан 38 миллион условный банка чыгъарылгъанды. Мында да ёсюм иги болгъанды: озгъан жыл бла тенглешдиргенде, ол 58 процентден атлагъанды. Нашаладан бла помидорладан этилген продукцияны уа заводла быылтырдан эсе онюч кереге кёп чыгъаргъандыла.

Консерваланы чыгъарыу жаны бла алчыланы санына чекленнген жууаплылыкълары болгъан «Агро-Инвест» эм «Консервпром» обществола, «Жашил компания», сора Нальчикни консерва заводу киредиле. Энчи предприниматель Сибеков да айырмалы урунннганланы санындады.

Тахта кёгетледен жарашдырылгъан продукция кёпден - кёп чыгъарыла баргъаны, айхай да, анга сурам ёсгени бла байламлыды. Сатыу-алыу сетьле заводла бла бу жылны аллында окъуна этген эдиле келишимле. Ол а республиканы консерва продукциясыны качествосу иги болгъанын шарт кёргюзтеди.

Бизни корр.

Школчула таза класслагъа кирликдиле

Бюгюнлюкде окъуу юйледе ремонт этиу къызыу кезиу болгъаны барыбызгъа да белгилиди. Республиканы школларында, сабий садларында, бирси учреждениялaрында да биринчи сентябрьге хазырланыу ишле бардырыладыла. Бу жаны бла Булунгуда хал къалай болгъанын а бизге мектепни директору Байсолтанланы Аслан билдиргенди.

Ол айтханнга кёре, шёндю окъуна школ окъуу жылгъа хазырды. Алгъаракъда аны ремонтуна район комиссия келип да къарагъанды. Бу ыйыкъда уа школда республикалы комиссияны сакълап турадыла.

Окъуу юй 1997 жылда ишленнгенди, оналты кабинети барды. Быйыл ремонтха ата-анала, сабийле кеслери да болушхандыла. Ырысхы уа районадан бёлюннгенди. Сюртюу-бояу ишледен, ремонтдан сора да, поллада линолеумну алышыргъа ахча да берилгенди.

Аслан Борисович билдиргенича, школда окъутуу-юйретиу ишни тынгылы бардырыр ючюн, хар не да жетишеди. Кабинетлени оборудованияларына дери да. Жыйырма чакълы компьютер да барды, ала Интернетге къошулупдула.

Быйыл бери 107 сабий келликди, ол санда биринчи классха барлыкъла уа ондула. «Билим бериуню юсюнден» закон жашауда бардырылгъанлы бери окъуучула форма киерге борчлудула. Дерсликле бла жалчытыуну юсюнден айтхан заманда уа, быылтыр эки классда окъугъанлагъа-биринчидегилеге бла экинчидегилеге-ала хакъсыз берилгендиле. Быйыл а школ китапланы къолайсыз юйюрлени сабийлерине алыргъа дейди. Аланы саны уа отузгъа жетеди. Дерсликлени алырча ырысхы да районадан бёлюннгенди.

Барыбыз да билгенибизча, кичи класслада жангы федеральный стандартлагъа кёре окъутуу тёрт жыл мындан алгъа башланнган эди. Бу школда да ФГОС-лагъа ол кезиуден окъуна кёчгендиле. Быйыл алагъа кёре мында быллай класслa да окъурукъдула. Аланы устазлары да анга тийишлиликде кеслерини усталыкъларын ёсдюргендиле.

Озгъан окъуу жылда школну онюч жаш бла къыз тауусханды. Аладан бири, жарсыугъа, аттестат алалмай къалгъанды. Директор билдиргеннге кёре, ол школда иги окъугъанды. «Экзаменде алай нек тюшгенини сылтауун ачыкълагъан къыйынды. Биз заданияла берсек, аланы бек тап тамамлайды. Чурум неде болгъанын билалмайбыз», - дейди.

Энди школну коллективи, сабийле да быллай проблемала бла тюбемез ючюн, бютюнда къаты ишлериклерин да айтханды ол. Не десенг да, къайсы устаз, саулай коллектив да аланы къолларында окъугъанла жетишимли болсала сюедиле. Ол алай болур ючюн, билимлерин, заманларын да аямайдыла.

МОКЪАЛАНЫ Зухура.

Жазылыу

Хурметли жамауат!

«Заманнга» сиз 2014 жылны экинчи жарымына бир тюрлю сылтау бла жазылалмай къалгъан эсегиз, халны тюзетирге онг барды. 25-чи августха дери бу жумушну тамамландырсагъыз, ана тилибизде чыкъгъан газетни 1-чи сентябрьден алып башларыкъсыз.

Жазылыуну багъасы:

тёрт айгъа-559 сом 92 капек
юч айгъа-419 сом 94 капек
бир айгъа-139 сом 89 капек

Бизни индексибиз - 51532

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны 2014 жылда 6-чы августда чыгъарылгъан 87-РГ номерли буйругъу бла къабыл кёрюлгенди

Къабарты-Малкъар Республикада право низамны жалчытыу жаны бла дайым да ишлеп тургъан координация кенгешни Къабарты-Малкъар Республикада право низам не халда болгъаныны эмда 2014-2015 жыллагъа борчланы юслеринден

ОНОУУ

Право низам гражданланы социальный эм экономика жашауларын ырахатлы этиуню магъаналы амалларындан бириди. 2014 жылны биринчи жарымында экономикада иги жанына тюрлениуле болгъандыла, аланы сакълау эмда керелеу власть органланы баш борчларыды. Кёп жылладан бери биринчи кере тунчукъдурургъа къолдан келгенди дин-экстремист къауумланы. Аланы ырысхы, ресурс онгларына да уллу заран салыннганды, къурау структуралары да тепдирилгенди. Аманлыкъчылыкъны башха тюрлюлерине къажау кюрешде да жетишимле бардыла.

Республикада криминал болум кезиуден-кезиуге осалгъа кетгенине да къарамай, дайым да контрольдады, кеси аллына бошланып къалмагъанды. Болсада къайтарылып этилиннген аманлыкъланы, жоллада аварияланы, алада ёлген адамланы, биреуню ырысхысына сугъанакълыкъ этиуню, акъылбалыкъ болмагъанла, кеф болгъанла этген аманлыкъланы саны уллулай къаладды, бирде уа иги да ёсгенди. Орамлада да бузукълукъла кёбейгендиле. Экономика аманлыкъчылыкъгъа, коррупциягъа къажау кюреш тийишлисича къаты бардырылмайды.

Къабарты-Малкъар Республиканы прокурору О.О.Жариковну, Къабарты-Малкъар Республикада ич ишлени министри С.В.Васильевни, Россей Федерацияны Къоркъуусузлукъну федеральный службасыны Къабарты-Малкъар Республикада Управлениясыны таматасы С.Л.Кменныйни, Россей Федерацияны Наркотиклеге контроль этиу жаны бла федеральный службасыны Къабарты-Малкъар Республикада Управлениясыны таматасыны къуллугъун толтургъан О.Х.Сокуровну, Федеральный налог службаны Къабарты-Малкъар Республикада Управлениясыны начальниги М.А.Керефовну, Урван муниципал районну башчысы А.Д.Кошеевни, Россейни Ич ишле министерствосуну «Прохладный» районла аралы бёлюмюню таматасы Э.Н.Макеевни, Къабарты-Малкъар Республиканы прокуратурасыны федеральный законодательство къалай толтурулгъанына надзор этген бёлюмюню таматасы З.Х.Закураевни, КъМР-де Адамны эркинлиги жаны бла уполномоченный Зумакъулланы Борисни, Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председателини биринчи орунбасары Р.М.Жанимовну, Къабарты-Малкъар Республиканы Жамауат палатасыны председателини къуллугъун толтургъан Атталаны Жамалны билдириулерине тынгылап эмда аланы сюзюп, жыйылыугъа къатышханла быллай оноу чыгъаргъандыла:

1.Бу ишлени тамамларгъа тийишлидиле:

1.1.Къабарты-Малкъар Республиканы прокуратурасы (О.О.Жариков):

право низамны сакълаучу органланы ишлерин бирге тийишдириу жаны бла мадарланы кючлендирирге;

коррупциягъа къажау кюрешге энчи эс бурургъа.

Бир-бир ишлеге надзорну кючлендирирге, ол санда:

ёксюз эмда киши къарамай къойгъан сабийлени жашау журтла бла байламлы эмда башха социальный эркинликлери къалай сакъланнганларына;

къырал эмда муниципал ырысхы, жашау журт-коммунальный мюлк, предпринимательлени эркинликлерин къоруулау бла байламлы законодательство къалай жюрютюлгенине;

гражданланы урунуу, жашау журт бла байламлы, дагъыда саулукъ сакълауда, социальный болушлукъ бла жалчытыуда эркинликлерине бла гарантияларына;

миграция законодательствогъа.

1.2.Къабарты-Малкъар Республиканы министерствосу (С.В.Васильев):

2014-2015 жыллада экономика жаны бла этилиннген уллу эмда бек уллу аманлыкъланы, законсуз ахчагъа ойнауну ачыкълау эмда аланы жолларын кесиу жаны бла къошакъ мадарла жарашдырыргъа эмда жашауда бардырыргъа;

хар тюрлю ишде да коррупциягъа къажау кюрешни кючлендирирге, аны бла бирге жашау журт-коммунальный мюлкге, эл мюлкге, къурулушха,саулукъ сакълаугъа бла билим бериуге энчи эс бурургъа;

жоллада адамланы ёлгенлерин азайтыу жаны бла къошакъ мадарла этерге, транспортда право низамгъа бузукълукълагъа къажау къаты сюелирге, жоллада жюрюуню жорукъларын сансыз этгенлени, тазирлени тёлемегенлени жууапха аяусуз тартыргъа.

Бу жумушланы андан ары бардырыргъа:

кадрланы сайлауну эмда къуллукълагъа салыуну, ишлерине уллу кёллю болгъанланы ачыкълауну да;

следствие ишлени къыйматларын ёсдюрюуню;

аманлыкъ ишлерин бирге къуралып бардыргъанланы, террорчулукъ ишге себеплик этгенлени, аланы ахча бла жалчытханланы ачыкълауну.

1.3.Россей Федерацияны Къоркъуусузлукъну федеральный службасыны Къабарты-Малкъар Республикада Управлениясы (С.Л.Кменный):

терроризм эм экстремизм бла байламлы аманлыкъланы алгъадан билип болдурмау жаны бла къыйматлы мадарла табаргъа эмда аланы жашауда бардырыргъа;

бандподпольени ахча бла жалчытханланы, алагъа ырысхы бла болушханланы ачыкълаугъа, аланы жолларын кесиуге энчи эс бурургъа;

право низамны сакълаучу органланы бир къаууму бла бирге республикагъа сауутла,боеприпасла, чачдырылыучу затла къайдан келтирилгенлерин, къалай бла ётдюрюлгенлерин ачыкъларгъа.

1.4.Россей Федерацияны Наркотиклеге контроль этиу жаны бла федеральный службасыны Къабарты-Малкъар Республикада Управлениясы (О.Х.Сокуров) республикагъа ауур наркотикле къайдан келтирилгенлерин ачыкълау, наркотикле сатыучуланы бла притонла тутуучуланы ишлерин тохтатыу жаны бла ишни кючлендирирге керекди.

1.5. Россей Федерацияны Следствие комитетини Къабарты-Малкъар Республикада Следствие управлениясы (В.Х.Устов):

кюйсюз эм бек кюйсюз аманлыкълагъа кёре уголовный ишлени тинтиуден къыймат чыгъарча этерге;

терсликлери болгъанланы ачыкълау эмда законодательствода кёргюзтюлгенича жууапха тартыу, ала салгъан хатаны да къайтартыу жаны бла къаты мадарла этерге. Уголовный суд ишлени бардырыуну болжалларындан таймазгъа.

1.6. Жууапха тартылгъанланы терсликлерине жолукъдуруу жаны бла федеральный службаны Къабарты-Малкъар Республикада Управлениясы (М.Х.Маржохов):

сюд этилгенлени тутмакълада эм тюзетиучю жерледе жамауатха тюз адамла болуп къайтарыу жаны бла психология-педагогика ишни кючлендириу жаны бла мадарла этерге;

тутулгъанла къайтарып аманлыкъ этмезча профилактика ишде власть органла, право низамны сакълаучула, граждан обществону институтлары бла бирге ишлеуню къыйматлылыгъын кётюрюрге.

1.7.Федеральный миграция службаны Къабарты-Малкъар Республикада Управлениясы (М.Х.Тленшев):

законсуз миграцияны жолун кесиу жаны бла оператив-профилактика ишлени тийишли ведомствола бла бирге бардырыуну тирилтирге;

Къабарты-Малкъар Республикада Ич ишлени министерствосу эмда «Россей Федерацияны Къоркъуусузлукъну федеральный службасыны Къабарты-Малкъар Республикада Чекчи управлениясы» федеральный къырал казна учреждение (А.Н.Пугачёв) бла бирге къырал чекден законсуз ётюу бла байламлы болгъан аманлыкъ ишлени ачыкъларгъа.

1.8.Сюд приставланы федеральный службасыны Къабарты-Малкъар Республикада Управлениясы (Танов Э.Б.):

сюд, налог бла байламлы оноуланы, Россей Федерацияны законодательствосунда кёргюзтюлген башха актланы толтурууну жаны бла шарт мадарла этерге;

ишлерине уллу кёллю болгъанланы ачыкълау жаны бла къошакъ мадарла жарашдырыргъа эмда жашауда бардырыргъа, аны бла бирге уа ишлегенлени усталыкъларын кётюрюу ючюн да къайгъырыргъа.

1.9.Федеральный налог службаны Къабарты-Малкъар Республикада Управлениясы (М.А.Керефов):

налогланы толусунлай жыйыуну жалчытыр ючюн, къаллай мадарла этилгенлерине къараргъа, хар жаны бла да тинтирге, алай тынгылы болгъанларын бла къалгъанларын билирге;

налогладан албугъартыргъа, ётюрюк банкротлукъгъа жол бермез ючюн, право низамны сакълаучу органла бла бирге ишлеуню къыйматлылыгъын кётюрюрге, налогла тёлемегенледен борчларын тёлетиу ишни игилендирир ючюн а, Сюд приставланы федеральный службасыны Къабарты-Малкъар Республикада Управлениясы бла байламлыкъланы кючлендирирге.

2.Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосу (К.К.Храмов):

экономиканы айнытыу, социальный къатылыкъны жумушатыу, инвестиция эм предприниматель ишге тап онгла къурау жаны бла ишни андан ары бардырыргъа, гражданланы харкюнлюк къайгъыларына бла къууумларына сансыз къарауну болдурмазгъа;

жангы ишчи жерлени къураугъа, адамланы иш бла жалчытыугъа эмда уста кадрланы хазырлаугъа энчи эс бурургъа, ол жаны бла къолдан келгенни аямазгъа;

экстремизмни бла терроризмни ниетлерини, артыкъда жаш тёлюню арасында, жайыла барыууна къажау кюрешни кючлендирирге, профилактика ишни къыйматлылыгъын кётюрюрге;

экстремизмге бла терроризмге, коррупциягъа бла наркоманиягъа къажау кюреш, аланы жолларын кесиу бла байламлы къырал программала жашауда къалай бардырылгъанларына контроль этиуню кючлендирирге;

табийгъатны эмда тёгерекде къудуретни юсюнден законодательствону толтуруу бла байламлы амалланы алжаусуз тамамлай барыргъа;

къырал ахчаны бла къырал ырысхыны, дагъыда жер байлыкъланы да аяулу жюрютюрге, тап хайырланыргъа.

3.Жер-жерли самоуправление органла тийишлидиле:

право низамны сакълау бла байламлы комиссияланы ишлерин тирилтирге эмда аны къыйматлылыгъын кётюрюрге;

жамауат низамны жалчытыуда, аманлыкъчылыкъны болдурмауда право низамны сакълаучу органлагъа хар жаны бла да себеплик этерге;

жеринден тепдирилмеген ырысхыны бла жер участкаланы эсепге алыу-регистрация этиу документацияларын тап жарашдырыргъа, ахча жюрютюуню низамын кючлендирирге, налоглагъа, арендадан тюшген ахчагъа тюзлюк бла оноу этилирин жалчытыргъа;

жер-жерли самоуправление органланы ишлеринде ачыкълыкъны, тууралыкъны да жалчытыу жаны бла шарт мадарла этерге;

гражданланы тилеклерине бла тарыгъыуларына оноучу къуллукъчула заманында къарарча, алагъа кёре мадарла да этер ючюн, аланы жууаплылыкъларын кётюрюрге, тарыгъыуланы сылтаулары кетерирлерине, ала болмазча этиуге къайгъырыргъа.

Соруу

Тыш къыралладан аш-азыкъ продукция келтириуге чек салыннганды. Сиз анга къалай къарайсыз?

Кёп болмай Россей Федерация бизге тыш къыралладан эл мюлк продукция ташыугъа чек (санкцияла) салгъанды. Польшадан алмала, Голландиядан бла Франциядан бишлакъ, Испаниядан, Италиядан жемишле, тууар эт... Тизмеге тюшген къыралланы эмда продукцияны тюрлюлерини саны аз тюйюлдю. Бу оноу къыралыбызгъа, адамларыбызгъа, предпринимательлеге не берлигин билир муратда биз соруу бардыргъанбыз.

Тимур ВАДАХОВ,
Терк районда эл мюлк управленияны башчысы:

-Сагъынылгъан санкцияла кийирилгенине биз, эл мюлкде урунньганла, кёлленип тюбегенбиз. Аны хайыры бла аш-азыкъ продукция чыгъарыучуларыбызны сатыулары иги барлыкъды, производствону кенгертирге, продукцияны тюрлюлерин кёбейтирге да онглары боллукъду.

Бизде жер игиди. Кюн, хауа да себеплик этедиле быллай производствогъа. Кесигиз кёре болур эдигиз, арт жыллада тюкенлерибизде тыш къыралладан келтирилген къаллай бир сохан, картоф, быхы, алма бла кертме сатылгъанын. Ала барысы да мында да ёседиле, татыулудула, тазадыла.

Алай не ишде да эм башында сатыуду. Ансыз, чыгъаргъан продукциянг тюкенлеге, рыноклагъа жетмесе, анга сурам болмаса, айхай да, ишинг айнымайды. Сагъынылгъан оноуну хайыры бла болум игиге айланып башлагъанды. Сёз ючюн, ал жыллада аграрийле нартюхню саталмай къыйналыучу эселе, бюгюнлюкде уа анга сурам танг ёсгенди. Арендаторла алыучуланы угъай, ала кеслери излеп башлагъандыла мирзеу ёсдюрюучюлени.

Дагъыда юлгюге «Консервпром» заводну келтирейим. Ол жангы предприятияды, оборудованиясы да шёндюгюлюдю, бийик файдалыды. Аны жаланда кесини ал кезиуледе битеу республика къаллай бир консерва продукцияны чыгъарыучу эсе, андан да кёп жарашдырыргъа онгу барды. Аны качествосу бийик болгъанына да не хапар. Алыучула алагъа кёп регионндан келедиле. Шёндю алагъа ахчаны продукция чыгъарылып башланнгынчы окъуна тёлеп башлагъандыла алыучула. Алайды да, мени оюмума кёре, рынокда аш-азыкъ продукция бла кытлыкъ болмазча бизде амал табыллыкъды.

Рашид ТУМОВ,
консервала чыгъарыучу «Агроком-07» компанияны башчысы:

-Къауум тыш къыралладан келтирилген эл мюлк продукцияны бизде сатыугъа чек салыннганын мен дурус кёреме. Ал жыллада жай-кюз арты кезиуледе бизни заводда он-онбеш адам ишлеучю эди. Оборудованиени жаланда ондан бири хайырлана эди. Шёндю уа ишчилени санын эллиге жетдиргенбиз, завод да толу кючю бла ишлейди. Оборудование бизде артыкъ жангы тюйюлдю, алай консерваланы качествосу бийик болгъанына уа ишек жокъду. Алыучула аслам болгъаны себепли складларыбызда продукция жыйылмайды.

Арендаторла да, мен билгеннге кёре, ыразыдыла. Ала ёсдюрген нашала, помидорла иги сатыладыла. Жер иги, битимли болгъаны себепли агрохимикатланы, пестицидлени артыгъы бла киши да хайырланмайды. Ол да таза продукцияны чыгъарыргъа амал барды.

Айтырыгъым алайды - иш кёллю болгъанбыз, сатыу иги болуп башлагъаны, тамблагъы кюннге уллу ышаныу бла къараргъа онг береди.

Фархат МУСАФАРОВ,
«Баксанский бройлер» предприятияны финансла жаны бла директору:

-Тауукъ эт чыгъарыучу предприятиялагъа былтыр бла буруннгу жыллада бек къыйын болгъан эди ишни бардыргъан. Къырал ВТО-гъа киргени бла башха къыралладан келтирилген аш-азыкъ продукция бизни рыноклада эркин, учуз багъасы бла сатылып башланнганды.

Озгъан жылны юсюнден айтханда уа, бу ишни файдасы жокъну орунуна окъуна тюшген эди. Аны хатасындан саулай къыралда тауукъ эт чыгъарыучу бир ненча уллу фабрика жабылгъанды. Быйыл жаз башында сатыу-алыу мажалыракъ болуп башлагъанды.

Шёндю уа бу санкцияланы хайыры бла бизни продукциябызгъа сурам бютюнда иги болгъанды. Рынокну жорукълары баямдыла: бир сатыучу кетсе, аны жерине мычымай башхала жетедиле. Бюгюн бизге аллай амал берилгенди, аны толусунлай хайырланыргъа таукелбиз. Шёндю бир айгъа предприятие он мингнге жууукъ тонна тауукъ эт чыгъара эсе, жыл бла жарымны ичинде аны 24 мингнге, беш жылдан а 50 минг тоннагъа жетдирирге умутлубуз. Сёзсюз, ишчилени саны эмда бюджетлеге тёленнген налогла да кёбейирикдиле.

Витольд ГРУШЕЦКИЙ,
«Вестер-Гипер» тюкенни директоруну орунбасары:

- Санкцияла бла чек салыннган эмда башха продукцияны бизни тюкеннге поставщикле келтиредиле. Биз кесибиз тыш къыраллада предприятияла бла келишимле этмейбиз. Чек салыннганлы алай кёп заман озмагъанды, аны себепли сатыу-алыуда да болум артыкъ тюрленмегенди.

Бюгюнлюкге жаланда Польшаны алмалары тауусулгъанын белгилеп айтыргъа боллукъма. Европадан келтирилген сют продукция, бишлакъла энтта да бардыла, ала бир кюннге бошалып къаллыкъдыла деп къоркъуу жокъду. Эт продукция бла уа, мени оюмума кёре, республика кесин толусунлай жалчыталлыкъды.

Къалай-алай болса да, бу жаны бла чурум боллукъ тюйюлдю. Тыш къыралладан этни асламысында уллу шахарлагъа, сёз ючюн, Москвагъа ташыйдыла. Алай андагъы тюкенлеге да башха жангы поставщиклени табаргъа къыйын болмаз.

КЮЧМЕЗЛАНЫ Арсен,
архитектор:

- Санкцияла кийирилгени, бир жаны бла, иги окъуна болур. Нек дегенде кесибизни предприятияларыбыз къармашып башларыкъдыла. Ол а жангы ишчи жерле, налогла... Совет Союзну заманында къырал быллай продукция бла кесин толусунлай жалчытыучу эди. Шёндю да болум анга келсе, мени оюмума кёре, иги боллукъду.

Башхасы уа - чек салыннганы бла багъала да аз-аздан кётюрюле башлагъандыла. Аны сылтауу баямды: рынокдан уллу поставщикле кетгендиле, аланы орунларына башхала келгинчи, къыралны ичинде продукцияны чыгъарыу да кёбейгинчи, аллай продуктлагъа сурам уллу боллукъду. Ол а сатыучулагъа багъаланы кётюрюрге амал береди. Ол да кёпге созулмаз. Къауум айдан болум тохташырыкъды, алай ары дери къырал багъалагъа аз-маз контроль этсе да боллукъ эди.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ФОРУМ

Туризм бла байламлы айырмалы проектлеге - миллион сом

Север Кавказны жаш тёлюсюню «Машук-2014» форумун сыйлы къонакъла жокълагъанлай турадыла.Аладан бири «Курорты Северного Кавказа» ООО-ну башчысы Сергей Верещагин болгъанды. Ол компания СКФО-да туризм бла байламлы проектлени жарашдырыу бла кюрешген жаш тёлю организацияланы араларында конкурс бардырлыгъын айырып айтханды. Аны юсюнден бизге форумну пресс-арасындан билдиргендиле.

Конкурс а ючге юлешинип бардыраллыкъды: «Архыз-жангы тёлюню курорту», «Къонакъбай Кавказ» эмда «Къолдан уста Кавказ». Сергей Верещагинни айтханына кёре, хорлагъанланы хар бирине грант халда миллион сом берилликди. Биринчи жерге чыкъгъан проектлени жашауда бардырыргъа уа сынаулу специалистле болушурукъдула.

Сыйлы къонакъ дагъыда компания Север Кавказны аты иги бла айтылырына, адамланы бу регионну юсюнден оюмларын тюрленирлерине къайгъыргъанын да чертип айтханды. «Курортланы сюеген азды. Бери туристле не къадар кёп келирча этерге керекди, олду баш магъаналы жумушладан бири», - дегенди.

Туризм жаны бла проектлени хазырлагъан эм къоруулагъан 100 жаш адам «Архыз PARK» объектге барлыкъларыны юсюнден билдириуге форумчула бек къууаннгандыла. Тюбешиуде ала Север Кавказда курортланы айнытыу жаны бла оюмларын да билдиргендиле. Верещагин алагъа кёл салып тынгылагъанды.

Ол кюн окъуна «Живой журналны» маркетинг жаны бла башчысы, белгили блогер Олег Бармин жаш адамлагъа мастер-класс бергенди. Анда уа сёз реклама технологияланы, социальный сетьледе ишлеуню жорукъларыны юслеринден баргъанды.

- Бу тюбешиуде биз шагъырей болгъан хар проект да жангыды эмда сейирди, - дегенди лекциядан сора форумгъа къатышхан Софья Шевцова. - Быллай затлагъа кесими башым къалай жетмегенди деп окъуна къалгъанма.

Басмагъа **ТИКАЛАНЫ Фатима** хазырлагъанды.

Наркотикле

Талада кендир жыйгъан къолгъа тюшгенди

Бу кюнледе Россейни Наркоконтролюну федеральный службасыны КъМР-де Управлениясыны къуллукъчулары Май районда оператив-излеу ишле бардыргъанда, Н. деген биреуню тутхандыла. Аны къолунда хуржунну къармагъанда, ийиси марихуанагъа ушагъан зат табылгъанды. Андан сора тинтиу ишле болдургъанда, хуржунда 1130.1 грамм кендир болгъаны тохташдырылгъанды.

Ол шарт гражданин Н. законсуз иш этгенин кёргюзтгенди. Алай бла Россей Федерацияны Уголовный кодексини 228-чи статьясыны 2-чи кесегине тийишлиликде (кеси хайырланыргъа законсуз наркотикле алгъаны, сакълагъаны, элтгени, келтиргени, хазырлагъаны, жарашдыргъаны ючюн) наркоконтрольну следствие бёлюмю анга уголовный иш ачханды, сюзюу ишле андан ары бардырыладыла.

Россейни Наркоконтролюну федеральный службасыны КъМР-де Управлениясы республиканы битеу гражданларындан ала кече-кюн да тохтаусуз ишлеген телефонлагъа **(8(8662) 49-21-05**, **8800 1007077)** сёлеширлерин эм законсуз наркотикле сатханланы, наркотиклери болгъан битимле себилген, ала кеслери алларына ёсген жерлени юслеринден билген шартларын айтырларын тилейди.

Бизни корр.

«Педагогланы усталыкъларын кётюрюуге эмда жангы технологияланы сингдириуге аслам эс бурургъа тийишлиди»

(Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.)

- Окъуучуланы ахыр аттестациялары къалай бардырылгъанды?

- Тогъузунчу классладан ол бир къырал экзамен (ЕГЭ) халда ётгенди. Школчуланы барысы да (272 адам) орус тил эмда математика предметледен ахшы белгиле алгъандыла. Онбиринчи классны бошагъанланы юслеринден айтханда уа, математикадан жетишимле аллай иги тюйюлдюле. Бу предметден районну орта кёрюмдюсю – 32,2 балл-битеу республикадача болгъанды. Орус тилден а жаш тёлю мажалыракъ билим кёргюзтгенди - 53,8 балл. Биология бла ингилиз тилден кёрюмдюле артыкъ къууанырча болмагъан эселе, башха предметледен а район саулай республикадан эсе игирек белгиле кёргюзтгенди.

ЕГЭ-ни эсеплери билим бериу системада энтта да кетериллик кемчиликле кёп болгъанын кёргюзтгендиле. Сёз ючюн, орус тилден белгиле былтырдан эсе табыракъ болгъандыла, математикадан а угъай...

- Окъутуу-юйретиу ишни къураууда ахшы тюрлениуле бармыдыла?

- Бардыла. Бу ишде интернет-ресурсла кенг хайырланып башланнганын белгилерге боллукъду. Учрежденияланы барысыны да электрон почталары, сора дайым жангыртылып тургъан сайтлары барды. «Билим бериу» деген миллет проектни чеклеринде 21 сакъат сабийге себеплик этилгенди. Жаш тёлюню патриот сезимликлерин кючлендириу жаны бла да аслам иш къуралгъанды: кёп конкурс, акция, Уллу Ата журт урушну ветеранлары бла тюбешиу да бардырылгъандыла.

Алгъада иги да белгили болгъан «Зарница» деген аскер-спорт оюнну да къайтарып башлагъанбыз. Билим бериу учрежденияланы къауумунда энчи музейле къуралгъанын да белгилерге сюеме. Алада аслам эс окъуучуланы патриотизм жаны бла юйретиуге бериледи. Саулукълу жашауну къурау жаны бла пропаганда, сабийлеге право жаны бла билим бериу ишле да къыйматлы ётедиле.

Жай айлада солуу кезиуню тынгылы бардырыргъа, жарсыугъа, къолубуздан келмейди. Жаланда бешинчи номерли гимназияда бир лагерь ачаргъа онг болгъанды. Анда жюз бла отуз сабий солугъанды. Кёбюсю уллу, толу болмагъан неда осал юйюрледен эдиле.

- Сентябрьде билим бериу жыл башланады. Анга хазырланыу къалай барады?

- Школлада эмда башха учреждениялада сюртюу-бояу ишле бошала турадыла. Алай этер иш энтта да аз тюйюлдю. Кёнделенни ючюнчю номерли школунда санузеллени ишлетип башларгъа керекди. Къауум учрежденияланы башларын жангыртыргъа, отну ёчюлтюучю системалары, инженер коммуникациялары не халда болгъанын билирге, сора учреждениялары тийрелерин да тапландырыргъа керекди. Видеонаблюдение системаланы орнатыу да этилирге керек ишледен бириди.

Бу затланы барысына да аз ахча керек тюйюлдю. Билим бериу учрежденияланы жаланда кеслери не тамамларгъа онглары жокъду.

- Окъуу-юйретиу системаны игилендириу, сизни оюмугъузгъа кёре, не бла байламлыды?

- Биринчиден, биз районну билим бериу системасыны 2013 – 2014 жыллада ишини къыйматлылыгъын сюзерге керекбиз. Сора дагъыда педагогланы усталыкъларын кётюрюуге, хунерликлерин ачыкълаугъа, аланы айлыкъ хакъларын ёсдюрюуге да эс бурургъа керекди. Сагъынылгъан къырал стандартланы сингдириу, билим бериу программаланы бардырыу, билим бериуде жангы технологияланы хайырланыу-была барысы да этиллик борчланы тизмесиндедиле.

Ушакъны **ТЕМИРЛАНЫ Анатолий** бардыргъанды.

Билдириу

Искусстволаны Север-Кавказ къырал институту

2014/2015 окъуу жыллагъа быллай бёлюмлеге окъургъа къошакъ халда алады:

Бакалаврланы (4 жыл окъутулады):
51.03.01 **«Культурология»**
53.03.02 **«Музыка-инструментли искусство»**
53.03.05 **«Дирижерлукъ»**
51.03.05 **«Театр халда къуралгъан концертлеге бла байрамлагъа режиссерлукъ этиу»**
51.03.03 **«Социальный-маданият иш»**

Специалистлени (5 жыл окъутулады) бу усталыкълагъа кёре:
52.05.01 **«Актёр хунерлик»**
55.05.04 **«Продюсерлик»**

СКГИИ-ге окъургъа кирир ючюн керек болгъан документле 18-чи августдан алынып башлайдыла. Аланы бу адрес бла келтирирге керекди: **Нальчик ш., Ленин пр.,1, СКГИИ, приемная комиссия. Тел: (88662) 40-40-73**

Окъургъа кирирге сюйген адам, заявление жазгъанындан сора да, быллай документле келтирирге керекди:

инсанлыгъына, гражданствосуна шагъатлыкъ этген документни кесин;

къаллай билими болгъанына шагъатлыкъ этген къырал документни кесин;

3х4 ёлчемли 6 сурат.

Экзаменле 25-чи августдан 31-чи августха дери алынадыла.

Институт чыгъармачылыкъ эмда усталыкъ жаны бла бёлюмлеге кирирге сюйгенлеге къошакъ халда быллай сынаула бардырады:

Бакалавриат жаны бла:
51.03.01 **«Культурология»** (ЕГЭ-ни бермегенле)
1.**Орус тилден** (жазып)
2.**Тарыхдан** (ауздан айтып)
3.**Обществознаниеден** (ауздан айтып)
53.03.02 **«Музыка-инструментли искусство»**
1.**Специальность**
2.**Коллоквиум**
3.**Сольфеджио** (жазып да, айтып да)
4. **Гармония** (жазып да,айтып да)
53.03.05 «**Дирижерлукъ**»

«Академиялы хоргъа дирижерлукъ этиу» жаны бла
1.**Специальность**
2.**Коллоквиум**
3.**Сольфеджио** (жазып да, айтып да)
4. **Гармония** (жазып да,айтып да)
51.03.05 «**Театр халда къуралгъан концертлеге бла байрамлагъа режиссерлукъ этиу»** жаны бла
1.**Специальность**
2.**Коллоквиум**
51.03.03 **«Социальный-маданият иш»**
1.**Специальность**
2.**Коллоквиум**

Специалистни хазырлауну программасына кёре:
52.05.01 **«Актёр хунерлик»**
Усталыкъ –Драмтеатрны бла кинону актеру
1.**Специальность**
2.**Коллоквиум**
55.05.04 «**Продюсерлик**»
Усталыкъ-Теле- эм радиобериулени продюсери
1.**Специальность**
2.**Коллоквиум**

«Маданият эм искусство» бёлюмню биринчи курсуна алына туруп, битеулю билим берген эки предметден экзаменле бериледиле: **орус тилден** (жазып) эмда **литературадан** (айтып). «Культурология» бёлюмге кирирге сюйгенлеге юч экзамен тохташдырылады: **орус тилден,тарыхдан, обществознаниеден.**

«Маданият эм искусство» бёлюмге кирирге сюйгенле, аланы орта профессионал билимлери бар эсе (училищени,техникумну,колледжни бошагъан эселе), битеулю билим берген предметледен экзаменлени институтну кесинде берéдиле.

Тышындан келген жаш адамла эмда аланы ата-аналары экзаменле берилген кезиуге тынгылы общежит бла жалчытылынадыла.

Сорлукълары болгъанла бу телефон номерлеге сёлешсинле: **8-928-721-44-93, 8-928-709-04-09**